

Henna Välkky

Elokuvantekijä: taiteilija vai yrittäjä?

Luovan yritystoiminnan haasteet ja mahdollisuudet

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi

Elokuva ja televisio

Opinnäytetyö

30.4.2015

Tekijä Otsikko	Henna Välkky Elokuvantekijä: taiteilija vai yrittäjä? - Luovan yritystoiminnan haasteet ja mahdollisuudet
Sivumäärä Aika	28 sivua 30.4.2015
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Elokuva ja televisio
Suuntautumisvaihtoehto	Kuva ja leikkaus
Ohjaaja	Kuvauksen lehtori Jouko Seppälä
<p>Tutkimus käsittelee taiteellisten tavoitteiden ja menestyvän liiketoiminnan yhdistämisen mahdollisuuksia elokuva-alalla. Työ kartoittaa aihetta erityisesti luovan talouden ja -yrittäjyyden kautta: mitkä tekijät johtavat yrittäjyyteen luovilla toimialoilla ja mitä erityispiirteitä luova yritystoiminta pitää sisällään.</p> <p>Tutkimus käsittelee aihetta tekijän näkökulmasta tuotantoyhtiön perustajana: tutkielmassa pohditaan mitä haasteita ja mahdollisuuksia luovassa yrittäjyydessä on ja miten ne konkretisoituvat päivittäisessä yritystoiminnassa. Tutkimuksessa käytetään case-esimerkkinä Silent Paprika Films tuotantoyhtiötä ja otetaan tarkasteluun tekijän henkilökohtaiset ja yritykselle asetetut taiteelliset ja taloudelliset tavoitteet. Työssä pohditaan myös tavoitteissa tapahtunutta muutosta ja siihen vaikuttaneita tekijöitä viimeisen viiden vuoden ajalta.</p> <p>Työn keskeisenä kysymyksenä on yrittäjyyden motiivit ja taiteellisten ja taloudellisten tavoitteiden aiheuttamat ristiriidat. Pohdinnassa päädyttiin luovan yrityksen motiivien olevan erityisesti riippuvaisia yrittäjien henkilökohtaisista arvoista ja niistä nousevista tavoitteista. Kaupallisesti kannattava sisällöntuotanto voi olla ristiriidassa alkuperäisten taiteellisten tavoitteiden kanssa ja haastaa yrittäjän priorisoimaan ajankäyttöään ja uudelleen pohtimaan yrittämiseen johtaneita syitä ja mahdollisesti muuttamaan toimintatapojaan.</p> <p>Tietoperustana työssä käytetään luovasta taloudesta tehtyjä julkaisuja, selvityksiä ja kirjallisuutta, jotka keskittyivät nimenomaan luovan yrittäjyyden haasteisiin. Aineistoa hyödynnetään aiheen taustoittamisessa ja tekijän omiin kokemuksiin reflektomisessa.</p>	
Avainsanat	Luova yrittäjyys, luova talous, elokuvatuotanto

Author Title	Henna Valkky Filmmaking: Business or Art? - Challenges and Possibilities of Creative Industries
Number of Pages Date	28 pages 30 May 2015
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Film and Television
Specialisation option	Cinematography and Editing
Supervisor	Jouko Seppala, Senior Lecturer in Cinematography
<p>The thesis investigates the possibilities of combining personal artistic goals with successful business in the film industry. It explores the subject through creative economy and creative entrepreneurship: what are the key factors leading to entrepreneurship in creative industries and what are the characteristics of creative business?</p> <p>The topic was inspired by the author's own background as a co-owner of a film production company. The focus is on the challenges and possibilities in creative entrepreneurship and how they are concretised in day-to-day work. As a case example, the author uses her own production company Silent Paprika Films and reflect on her personal artistic ambitions as well as the company's goals. The author discusses the reasons which have affected the changes in artistic and economical goals in the past five years.</p> <p>The main point of interest is the conflict between economic and artistic motives. It seems that the motives of creative entrepreneurs depend on their personal values and ambitions based on them. Financially profitable productions might conflict with the entrepreneur's original ambitions. This may force him/her to change their priorities in time management and to re-consider their motives of entrepreneurship and possibly change the way they work.</p> <p>The data used in the thesis comes from different publications, reports and literature that focuses on the challenges in the creative industries. The data provided a theoretical background for the author's reflection on her own knowledge and experiences as a creative entrepreneur.</p>	
Keywords	Creative industries, creative economy, film production, entrepreneurship

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Elokuva osana luovia toimialoja	2
3	Case-esimerkki: Silent Paprika Films Oy	7
3.1	Esittely	7
3.2	Yrityksen perustamisen tarve ja motiivi	9
3.3	Tavoitteet	11
4	Yritystoiminnan haasteet	12
4.1	Yrityksen elinkaari	14
4.2	Ajanhallinta	17
5	Luovien alojen tulevaisuus	22
6	Yhteenveto ja pohdinta	24
	Lähteet	29

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee taiteellisten tavoitteiden ja menestyvän liiketoiminnan yhdistämisen mahdollisuuksia elokuva-alalla. Luovan talouden korostuessa taiteen ja talouden liitto on ajankohtainen yhä useammalla taiteenalalla sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Työssäni tutkin, onko oman tuotantoyhtiön toiminnassa mahdollista yhdistää talous ja taiteelliset tavoitteet – ja jos, niin miten?

Tuotantoyhtiöt tarjoavat perustajilleen mahdollisuuden toteuttaa omia taiteellisia tavoitteitaan. Samalla taiteilijasta tulee yrittäjä, jonka tarkoituksena on kannattava liiketoiminta. Yrittäjyyteen liittyvät verkostoitumisen, markkinoinnin, hinnoittelun ja hallinnoinnin prosessit vievät aikaa taiteelliselta työltä. Kaupallisesti kannattava sisältö voi myös olla ristiriidassa omien, alkuperäisten taiteellisten tavoitteiden kanssa.

Tuotantoyhtiöt voidaan erotella toisistaan tavoitteiden mukaan. Opinnäytetyössäni tutkin erityisesti yritystä, jonka tavoitteet ovat sekä taiteelliset että taloudelliset: tuotantoyhtiön tavoitteena on kehittyä sekä elokuvia että mainoksia tuottavaksi yritykseksi. Vaikka edellä mainittujen tuotantotavoissa on paljon yhtäläisyyksiä, tavoitteet ovat toisistaan poikkeavat elokuvien usein tähdätessä taiteellisiin ansioihin ja mainostuotantojen taloudellisiin.

Keskeiset kysymykset liittyvät taiteellisten ja taloudellisten tavoitteiden yhdistämiseen, eroihin ja leikkauspintoihin. Tutkimukseni kumpuaa omasta taustastani: olen toiminut viisi vuotta yrittäjänä taiteellisen työskentelyn ohella. Tästä näkökulmasta pohdin varsinaista tutkimuskysymystä ja omia työtapojani suhteessa tähän kysymykseen. Käytän case-esimerkkinä Silent Paprika Films Oy:tä, vuonna 2009 perustettua tuotantoyhtiötä, jonka toinen perustajajäsen olen. Case-esimerkissä tarkastelen myös yrityksen kehitystä sen perustamisesta tähän päivään ja sitä millaisia haasteita taiteen ja talouden tasapainottelussa on ollut ja miten suhtautuminen tähän on vuosien aikana muuttunut.

Opinnäytetyöni tavoitteena on ensisijaisesti kokemusperäinen pohdinta ristiriidoista, joita yritystoimintaan syntyy henkilökohtaisten tavoitteiden ollessa taiteellisia. Pyrin luomaan yleiskuvan pienen tuotantoyhtiön taiteellisen ja taloudellisen työn haasteista ja kehityksestä ja vertaamaan niitä luovan yrittäjyyden haasteisiin yleisellä tasolla.

Otan erityisesti huomioon ajanhallinnan ja fokusoinnin merkityksen suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja tarkastelen miten ne on huomioitu case-esimerkkiyrityksessä. Lisäksi pohdin yrittämiseen johtaneita syitä henkilökohtaisella tasolla ja mietin miten odotukset yrittämisen suhteen ovat realisoituneet.

2 Elokuva osana luovia toimialoja

Elokuvatuotanto yhdistää sekä taiteellisesti että taloudellisesti orientoituja osa-alueita pyrkien saavuttamaan yhtenäisen, taiteellisia ja taloudellisia tavoitteita palvelevan, kokonaisuuden. Ranskalainen elokuvaohjaaja, elokuvateoreetikko ja kirjailija Jean Epstein kirjoitti kiteyttävästi artikkelissaan jo 1920-luvulla talouden ja taiteen välillä vallitsevasta riippuvuussuhteesta:

Elokuva muistuttaa minusta siamilaisia kaksosveljeksiä, joilla on yhteinen vatsa, toisin sanoen yhteiset, elämälle välttämättömät alemmat tarpeet, mutta joilla molemmilla on omat sydämet, toisin sanoen tuntemiseen välttämättömät ylemmät tarpeet. Yksi veljeksistä on elokuvataide, toinen elokuvateollisuus. Tarvittaisiin joko kirurgia, joka erottaisi toisilleen vihamieliset veljekset heitä tappamatta, tai psykologia, joka tasoittaisi kahden sydämen yhteensopimattomuuden. (Epstein 1924).

Luovuus yritystoiminnassa voi liittyä tuotanto- tai palveluprosesseihin, tuotteisiin tai organisointiin ja tuotantohyödykkeisiin. Luovat toimialat -käsite tulee englannin kielen termistä *creative industries*. Termi on rinnakkainen Suomessa 1990-luvulla käyttöön otetuille kulttuuriteollisuuden ja kulttuurialan käsitteille. Luovista toimialoista puhuttaessa tarkoitetaan yrityksiä, joille innovaatiot, kaupallistetut ideat ja osaaminen muodostavat yrittäjyyden perustan.

Keskustelu Suomessa on perinteisesti jakautunut kulttuuritoimialojen ja kulttuuriteollisuuden käsitteisiin, joiden määritelmät ovat sisällöllisesti samankaltaiset. Käsitteiden erona on kuitenkin se, että kulttuuriteollisuuden painotus on taiteellisessa toiminnassa ja kulttuuritoimialojen digitaalisissa toimintaympäristöissä, tallennealustoissa ja massamediakäytettävyydessä. Elokuva luetaan molempien käsitteiden alaiseksi, joka kertoo osiltaan myös siihen kohdistuvista jakautuneista tavoitteista: toisaalta elokuvateollisuuden pääpaino on taiteen tuotannossa, toisaalta taas massayleisöä tavoittelevassa sisällöntuotannossa. (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006).

Luovalla taloudella puolestaan tarkoitetaan luovan osaamisen ja luovien alojen koko kansantalouteen synnyttämää taloudellista lisäarvoa, joka on mitattavissa esimerkiksi tavaramerkkien, patenttien ja tekijänoikeuksien avulla. Näillä aineettomilla oikeuksilla pyritään suojaamaan yrityksen aineetonta omaisuutta tai pääomaa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu *Luova raha: näkökulmia luovien alojen rahoitukseen* (myöh. Luova raha) määrittelee luovan talouden seuraavasti:

Luova talous tarkoittaa luovuuden ja talouden uutta suhdetta, jossa luoviin sisältöihin ja työtapoihin liittyvä taloudellinen toimeliaisuus lisääntyy ja vahvistuu yhteiskunnassamme. Muutoksia tapahtuu työelämänmuodoissa sekä luovan kentän yritystoiminnassa. Samalla kulttuuri- ja mediasisältöihin sekä muotoiluun liittyvät prosessit leviävät yhä laajemmalti talouteen. Meneillään oleva murros mahdollistaa elämänlaatua ja hyvinvointia luovan palvelu- ja tuoteympäristön rikastumisen muutoksien haastaessa talouden nykyisiä rakenteita. (Luova raha 2011).

Tarja Cronberg määrittelee luovan talouden opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo* olevan taiteen näkökulmasta taiteen tuotteistamista ja avaa käsitettä markkinatalouden kautta:

Luovan talouden määrittelyssä omitaan markkinatalouden käsitteet ja niihin liitetään sana "luovuus". Näin muodostetaan käsitteet "luova talous", "luovat alat" ja "luova yrittäjyys" ja "luova teollisuus", josta käytetään myös nimitystä kulttuuriteollisuus. Näin pyritään rajaamaan eräänlainen "luova" osuus muusta toiminnasta. Yrittäjyydestä erotetaan erityinen osio, joka käsitetään luovaksi yrittäjyydeksi. (Cronberg 2010).

Luovan talouden liiketoiminnan keskittyessä tekijänoikeuskauppaan puhutaan tekijänoikeustoimialoista, jotka jaetaan kolmeen ryhmään: ydintekijänoikeustoimialat, tekijänoikeudesta riippuvaiset toimialat ja osittaiset tekijänoikeustoimialat. Elokuva on ydintekijänoikeustoimiala, jolle ominaista on se, että ilman teoksia yritykset eivät voisi olla olemassa. Tekijänoikeustoimialoilla tarkoitetaan tekijänoikeuden suojaaman tuotteen tekemiseen, myyntiin, jakeluun ja esittämiseen keskittyviä yrityksiä. (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006).

Luovien alojen yrityksissä toiminta on usein yhden tai muutaman ihmisen työn tulosta ja tyypillistä on, että yrittäjä työskentelee yrityksessä ja kehittää aktiivisesti sen toimintaa ja yrittäjän henkilökohtaiset motiivit ja tavoitteet muokkaavat yrityksen toimintatapoja ja muotoja. Tällöin myös keskeistä luovalle yrittäjyydelle on toimijan omat kyvyt ja erityislahjakkuus, joka luovilla toimialoilla mielletään ensisijaisesti liittyvän yrittäjän taiteellisiin ansioihin.

Elokuva-alalla ansiot voivat toisaalta olla yhtäläillä taloudelliset: monet taiteellista tunnustusta uupuvat elokuvat voivat siitä huolimatta olla taloudellisesti menestyneitä ja yrittäjän erityislahjakuus ja ansiot voidaan tällöin katsoa vaikuttavan ennen kaikkea elokuvan taloudelliseen tuottoon. Tällaiset elokuvat mielletään usein viihdearvoltaan suuriksi ja niiden ensisijaiset tavoitteet ovat massayleisön saavuttamisessa. Viihteellisyys ei tietenkään sinänsä takaa elokuvalla taloudellista lisäarvoa, mutta tekijän pyrkimykset viihteellisyyteen ja massayleisön tavoitteluun voivat edesauttaa taloudellisia voittomahdollisuuksia.

Elokuva-alalla toimivista tuotantoyhtiöistä toiset keskittyvät ainoastaan elokuvien tuotantoon kun taas toiset myös puhtaasti kaupallisiin tuotantoihin, kuten mainoksiin. Vaikka taloudelliset ja taiteelliset päämäärät on helppo asettaa toisiaan vastaan, useimmiten tavoiteltavaa on yhdistää ne. Elokuva-alan yrittäjän haasteena on kirkastaa tavoitteensa taiteen ja talouden välillä ottaen huomioon sekä omat lähtökohtansa yrittämiseen että alan sisäiset vaatimukset. Vaikka luovassa yrittäjyydessä palveluiden tuottamisessa kulttuurilla ja taiteellisilla arvoilla on suuri merkitys, massayleisön tavoiteltavuus asettaa usein yrittäjän kompromisseja vaativaan asemaan.

Koska henkilökohtaiset taipumukset ja kyvyt ovat toiminnan keskiössä ja tunnettuus markkinoilla on menestyksen avain, on yrittäjyys luonnollinen tapa harjoittaa elokuvaa ammattina. Perinteisiä yrittäjyyden muotoja ja malleja on haastava soveltaa elokuva-alan yrityksiin. Toimijoita ei myöskään olla mielletty yrittäjiksi kovin pitkään ja ilmiötä on alettu tutkia enemmän vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tanu-Matti Tuominen vertaa artikkelissaan *IP:n säilyminen tekijäyhtiöllä* luovien alojen yrityksiä rockbändeihin, jossa rakenteet ovat väljiä ja ne kokevat henkilö- ja linjavaihdoksia ja erityisesti yrittämistä ja erehtymistä sen oikean ”jutun” etsimisessä. Perinteiset yritysraakenteisiin kohdistuvat rahoitusvaihtoehdot, kuten sijoittaminen, ei tämänkaltaiseen toimintaan ole soveltuvaa vaan yrittäjyyttä on taloudellisesti lähestetty toisesta kulmasta. Elokuva-alan yrittäjän haasteena onkin ”oman jutun” löytämisen lisäksi löytää siihen sopivat toiminta- ja rahoitusmallit. (Luova raha 2011).

Luovien alojen yritystoiminnan varallisuuden ja työllisyyden kasvun perustuessa aineettomalle pääomalle, kuten ideoille ja visiolle, tekee se yritystoiminnasta taloudellisesta näkökulmasta haastavaa. Suomen pelialan keskuksen johtaja ja

Suomen pelinkehittäjät ry:n asiamies KooPee Hiltunen kiteyttää luovien alojen keskeisen ongelman:

Keskustelun sävyyn on oman vivahteensa tuonut myös ikaikainen kulttuurin ja talouden vastakkainasettelu. Monet luovista toimialoista saavat suuren osan julkisesta rahoituksestaan nimenomaan kulttuuritukien muodossa ja niiden ansaintamekanismit ovat suhteellisen kehittymättömiä. Kulttuurialoilla ”kaupallisuus” siinä muodossa, kuin se yleensä käsitetään, on nähty uhkana taiteen vapaudelle. Samasta syystä kaikki kulttuurialoja jollain tavalla arvottava analyysi on ollut vähäistä. Jo ajatus siitä, että luovien alojen kehittämisessä tulisi huomioida myös alojen suorat tai epäsuorat taloudelliset vaikutukset on herättänyt vastustusta. (Hiltunen, 2011).

Oli kyse sitten kirjailijasta, kuvataiteilijasta tai elokuvantekijästä, taiteilijoiden työn ja töiden jakelu muistuttaa kovasti yrittäjämäistä toimintaa: taloudellinen vastuu työn tuloksista ja markkinoinnista jää tekijälle (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006). Elokuva-alalla ratkaiseva kysymys on oikean yleisön löytäminen ja sen huomiointi jakelussa ja markkinoinnissa enemmän taiteellisen työn ohella kuin sen kustannuksella. Varsinaisen taiteellisen työn tekijän joutuessa tekemaan kompromisseja markkinoinnin puolesta, vaikuttaa se työn eheyteen ja prosessin mielekkyyteen ja edelleen kasvattaa taiteellisten tavoitteiden ja talouden välistä kuilua.

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä Tarja Cronberg paneutuu luovan talouden vaikutukseen taiteilijoiden toimintaedellytysten parantamiseksi. Selvityksestä käy ilmi, että taiteilijat määrittelevät itsensä monesti talouden ulkopuolelle ja torjuvat ajatuksen luullen toimintaedellytysten parantamisen ajavan heitä kohti yrittäjyyttä. Luova talous ei ole taiteilijoille edes terminä motivoiva ja siksi he jäävätkin usein myös keskustelun ulkopuolelle. (Cronberg 2010).

Yhteiskuntamme ei tunnista taiteilijan työtä itseisarvona, vaan ainoastaan yrittäjyyden ja palkkatyön. Taiteellinen työ mielletään monesti työksi, joka ei kuulu palkanmaksun piiriin. Luovan talouden tavoite on taiteilijoiden työn arvostamisessa myös taloudellisesti taidetta talouden ytimenä unohtamatta. Taiteen näkökulmasta luovassa taloudessa kyse on taiteen tuotteistamisesta: pyrkimys taiteilijan työn arvostamiseen taloudellisesti ja taiteilijoiden toimeentulon turvaamiseen. Koska taiteilijuutta ei tällä hetkellä tunnisteta sellaisenaan, toimeentulon tarve ajaa monet yrittäjyyteen, jonka luonnollinen painotus on taloudessa. (Cronberg 2010).

Tarja Cronberingin mukaan taiteilijat kokevat itsensä kyseenalaistajiksi ja uusien ajatusten herättäjiksi. Monet taiteilijat kokevat taiteen olevan vastavoimana

taloudelliselle ajattelulle ja kaupallisuuden pelätään rajoittavan taiteilijan vapautta ja riippumattomuutta ja arvottavan taidetta sen perusteella, mikä myy. Vapauden koetaan olevan luovuuden ydin ja ilman vapautta ei synny myöskään taidetta. (Cronberg 2010).

Elokuva-alalla myyntiin perustuva arvottaminen on ongelmallista ja vapauden vaaliminen hankalaa. Suurta yleisöä tavoittelevien elokuvien tekeminen on kallista ja monesti raha määrittelee taiteellisen työn vapauksia johtaen kompromisseihin kaupallisuuden puolesta. Taiteen tekoprosessina elokuva onkin mielenkiintoinen sen sisältäen sekä taiteellisesti kuin taloudellisesti orientuneita tekijöitä, joista molemmat ovat riippuvaisia toisistaan. Elokuvan tekeminen on monesti jo lähtökohtaisesti tekijöidensä välistä kaupankäyntiä taiteellisista ja taloudellisista tavoitteista. Sama kaupankäynti on olennaista myös puhtaasti kaupallisissa tuotannoissa: luovan prosessin pyrkiessä esimerkiksi mainontaan, tekijät käyvät läpi samankaltaisen prosessin, mutta erona on selvyys kompromissien ehdoista asiakkaan ollessa aina oikeassa.

Yksi elokuva-alan erityispiirteistä on, että se on monelle intohimosta tai harrastuksesta lähtöisin olevaa toimintaa, jossa taiteellinen toteuttaminen on ensisijainen syy yrityksen perustamiselle. Tämä on karkea yleistys, mutta varsinkin Suomessa elokuvateollisuuden taloudellisten voittojen jäädessä useimmiten olemattomiin voitaneen olettaa toiminnan lähtökohtien olevan muut kuin taloudelliset. Vaikka taiteellinen työ olisi yrittämisen lähtökohta, taloudelliset haasteet realisoituvat myös taiteellisesta näkökulmasta erityisesti tuotantojen pitkittyessä rahoituksen epävarmuudesta johtuen. Taiteellisen työn ohella elokuva-alan yrittäjä joutuukin monesti turvautumaan toimentulonsa takaamiseksi kaupallisiin projekteihin ja keskittyminen taiteelliseen työhön kärsii. Elokuvantekijä Suomessa onkin monesti ns. itsensä työllistäjä, joka on käytännössä sama asia kuin yrittäjä. Itsensä työllistäjälle on tyypillistä tehdä töitä sekä elokuva- että mainosalalla.

Yrittäjyyden perusta on markkinoiden puutteeseen vastaaminen. Elokuvan kaupallisuus saattaa rajoittaa taiteellista vapautta rahoittamalla suurta yleistöä koskiskelevia elokuvia sen sijaan että pyrittäisiin luomaan mahdollisimman laaja kirjo eri teemoja ja aiheita käsitteleviä elokuvia massayleisön mieltymyksistä välittämättä. Erityisesti Suomessa keskustelua on herättänyt elokuva-alan riskinotto kyky sisällön rohkeudessa kaupallisten tappioiden pelossa. Kapeiden markkinoiden tarjonta ei välttämättä vastaa kysyntää, joka osiltaan määräytyy jo markkinointivaiheessa: jos kysyntää mitataan

tuotossa ottamatta huomioon markkinoinnin vaikutusta yleisöön, todellinen yleisön mieltymys voi jäädä tiedostamatta. Tällöin markkinoinnin panos erityisesti taiteellisesti tavoitteellisessa elokuvassa on ratkaisevassa osassa oikean yleisön löytämisessä: marginaaliyleisön koostuessa maailmanlaajuisesti voidaan saavuttaa määrällisesti yhtä suuri yleisö kuin esimerkiksi helposti markkinoitavassa suomalaisessa koko kansan suosikkielokuvassa.

Julkisesta rahoituksesta riippuvainen toiminta ei ole perinteiseksi miellettyä yritystoimintaa. Elokuva-alan yritystoiminta Suomessa on Elokuvasäätiöstä ja muista apurahoista riippuvaista toimintaa, ja vain harva suomalainen elokuva tuottaa taloudellista voittoa. Elokuvalehti Episodin haastattelussa Kinotar Oy:n tuottajan Lasse Saarisen mukaan Suomen kaltaisessa maassa pitkää elokuvaa ei oikein voi tehdä ilman julkista rahaa eli Elokuvasäätiön tukea. Matila Röhr Nordiskin tuottaja Ilkka Matila puoltaa Saarisen kommenttia samassa haastattelussa: hänen mukaansa on mahdotonta ansaita tuottomäärää, jolla elokuvan kulut sataprosenttisesti pystyttäisiin kattamaan. Julkisen rahan välttämättömyys tekeekin elokuvasta erikoista liiketoimintaa ja asettaa monesti yrittäjän kaksijakoiseen asemaan: toisaalta hän on apurahaa hakeva taiteilija ja toisaalta elokuvaa liiketoimintana harjoittava yrittäjä. (Huhtala 2013).

Omasta näkökulmastani yritystoiminnan lähtökohdat luovassa mikroyrityksessä ovat ongelmallisia juurikin edellä mainitusta syystä. Toiminnan kaksijakoisuudesta johtuen yrittäjä joutuu helposti panostamaan sekä yrityksen taloudelliseen että taiteelliseen kehitykseen jommankumman osa-alueen kärsiessä vuorollaan. Yritystoiminta mielletään kuitenkin lähes aina taloudellista hyötyä tavoittelevaksi toiminnaksi ja yrityksen perustamisen lähtökohtien ollessa taiteellisia, isoksi haasteeksi muodostuu tavoitteiden yhdistäminen tavalla jolla molemmat päämäärät voitaisiin saavuttaa.

3 Case-esimerkki: Silent Paprika Films Oy

3.1 Esittely

Silent Paprika Films on elokuussa 2009 perustettu elokuvatuotantoyhtiö ja elokuvakalustovuokraamo, jonka toiminta keskittyy elokuvien lisäksi mainos-, musiikkivideo- ja yritysvideotuotantoon sekä lisäksi yritys vuokraa pienimuotoisesti avkalustoa ja välittää henkilöstöä alan tuotantoihin.

Yrityksen alkuvaiheessa yhtiömuotona oli avoin yhtiö kahden perustajajäsenen välillä ja yrityksen olemassaolon syynä oli yksinkertaisesti mahdollisuus laskuttaa freelancer-töistä. Toimintaan ei tällöin kuulunut kokonaisten kaupallisten tuotantojen toteutus. Silent Paprika Films nimen alla tuotettiin kuitenkin omakustanne-elokuvia lähinnä harjoitustöinä.

Yritysmuoto vaihdettiin osakeyhtiöön vuonna 2011, jolloin varsinaiseen toimintaan liittyi kaksi uutta jäsentä. Tällöin yrityksen ympärille muodostunut freelancer-verkosto oli huomattavasti kasvanut ja syntyi ajatus tuotantoyhtiöstä, joka voisi harjoittaa sekä taiteellisesti kunnianhimoista että taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa.

Tällä hetkellä Silent Paprika Filmsin neljä osakasta ovat yrityksen päätoimiset jäsenet: kaksi ohjaajaa, yksi käsikirjoittaja ja yksi kalustovastaava/kuvaaja. Erityiseksi jäsenrakenteen tekee se, ettei yrityksessä ole päätoimista tuottajaa, vaan tuottajat toimivat projektikohtaisesti ja yrityksen osakkaat toimivat omien töidensä lisäksi vastaavina tuottajina sekä kuvaajina ja leikkaajina. Päätoimisten jäsenten lisäksi edelleen tärkeän osan muodostaa freelancer-verkosto, joka koostuu eri osa-alueiden ammattilaisista. Yhteensä toiminnassa on mukana noin kaksitoista tekijää.

Yrityksen tähänastinen kassavirta on koostunut enimmäkseen erilaisista kaupallisista tuotannoista, kuten mainoksista ja muista asiakastuotannoista. Liikevaihto on ollut hitaassa kasvussa, ja tuotantojen näkyvyys ja laatu on parantunut erilaisissa medioissa. Taloudellisesti kannattavien tuotantojen lisäksi yritys on tuottanut useita musiikkivideoita ja lyhytelokuvia, ja ensimmäinen pitkä teatterielokuva on käsikirjoitusvaiheessa. Vaikka kaupalliset tuotannot ovat edelleen merkittävä osa yrityksen toimintaa, pyrimme keskittämään resursseja mahdollisimman paljon elokuvatuotantoihin. Aluksi vain viikottaisille palavereille perustuva liiketoiminta onkin viiden vuoden aikana muotoutunut päivittäiseksi työksi, joka koostuu sekä elokuvien tuotannosta että kaupallisista projekteista.

Käytän Silent Paprika Filmsiä case-esimerkkinä siitä syystä, että yrityksen tavoitteet ovat sekä taiteelliset että taloudelliset. Case-esimerkkiyrityksen kautta pystyn myös arvioimaan henkilökohtaisemmalla tasolla tutkimusaiheita ja näkökulmia yrityksen toisena perustajana.

3.2 Yrityksen perustamisen tarve ja motiivi

Yrittäjyys on uusien toimintaorganisaatioiden, erityisesti liiketoiminnallisten yritysten, luomista vastauksena löydettyihin mahdollisuuksiin ja puutteisiin markkinoilla. Yrittäjyyttä pidetään myös kansantalouden perustana. Yrittäjyyttä käsitteenä on pohdittu vuosisatoja ja keskustelun keskiössä ovat yhtälailla olleet sekä yrittäjyys ilmiönä ja toisaalta myös yrittäjä henkilönä. Yrittäjyyden tavoitteena on innovatiivisuus, joka perustuu yrittäjän kykyyn vastata ympäristöstä nouseviin mahdollisuuksiin. Tästä näkökulmasta elokuva-alalla markkinoiden puutteet ja niihin vastaaminen voidaan ajatella olevan tuottaa elokuvia, jollaisia ei aiemmin ole tehty.

Mahdollisuus on yrittäjyyden ydin. Mahdollisuuden voidaan katsoa olevan esimerkiksi jokin alalla vallitseva epäkohta tai puute, johon voidaan vastata. Mahdollisuudet yrittäjyyteen ovat objektiivisesti avoinna kaikille, mutta niiden hyödyntäminen vaatii päätöstä ryhtyä yrittäjäksi. Päätökseen vaikuttavat erityisesti tilanne- ja sosiaaliset tekijät ja niiden yhdistelmät, mutta myös ulkoiset tekijät, kuten tekijöiden runsas koulutus suhteessa työpaikkoihin. Elokuva-alan tarjotessa hyvin vähän vakituisia työsuhteita tuotantojen pääosin perustuessa alihankinnalle, on yrittäjyys monelle potentiaalinen tai jopa ainoa keino itsensä työllistämiseen. (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006).

Suomessa on yrittäjyyteen kannustava ilmapiiri. 1990-luvun lama nosti yrittäjyyden ansaintakeinoksi muiden vaihtoehtojen hiipuesssa ja teknologian kehittyminen on tuonut mukanaan uusia liiketoiminnallisia mahdollisuuksia ja innovatiivista osaamista (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006). Erityisesti teknologian kehittymisen vaikutus audiovisuaalisten yritysten syntymiseen on merkittävä. Audiovisuaalisilla aloilla, kuten elokuva-alalla, tuotantokaluston halventuessa ja tuotantotapojen keventyessä yhä useammalla on mahdollisuus ryhtyä yrittäjäksi taloudellisen riskien ollessa pieniä. Yrittämiseen kannustavasta ilmapiiristä huolimatta elokuva-alalla vallitseva ylitarjonta johtaa vaikeaan kilpailutilanteeseen, hinnoittelun vääristymiseen ja työttömyyteen. Toisaalta luovaan yritystoimintaan kannustaminen voi synnyttää uusia liiketoiminnallisia mahdollisuuksia, jotka parhaimmillaan ruokkivat myös luovien yrittäjien taiteellisia tavoitteita. Luovien alojen tulevaisuutta ja mahdollisuuksia käsittelemme tarkemmin myöhemmin.

Yrittäjyyden keskiössä on yrittäjän henkilökohtainen motiivi yrittämiseen ja esiin nousee kysymys erilaisista arvoista. Luovilla aloilla arvokysymykset liittyvät erityisesti innovatiivisuuteen ja luovan työn tekemisen motiiveihin ja siihen, millaisen painotuksen yrittäjä laittaa taloudellisiin tuloksiin. Arvot pohjautuvat yrittäjän ominaisuuksiin, joissa usein korostuvat saavutushakuisuus, kunnianhimo, ahkeruus ja vastuun kantaminen. Arvojen lisäksi motivaation merkitys korostuu, sillä yrittäjä on itse vastuussa omasta motivaatiostaan. Motivaation lähteenä on usein jokin edellä mainituista arvoista, liittyivät ne sitten taloudellisiin tai taiteellisiin tuloksiin. (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006).

Yrittäjäksi ryhtymisen motiivit voivat olla monenlaisia: tarve toteuttaa oma idea käytännössä, yksilöllisyyden ja riippumattomuuden tavoittelu, taloudelliset syyt ja itsensä kehittäminen, toteuttaminen ja haasteiden tavoittelu (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006). Tarkasteltaessa yrittäjyyden motiiveja case-esimerkkiyrityksen kautta, motiivit Silent Paprika Filmsin perustamiselle olivat jotakuinkin samanlaisia: itsensä kehittäminen ja toteuttaminen elokuvien kautta, jotka heijastaisivat tietyn tekijäporukan näkemystä. Toissijaisena motiivina yrityksen perustamiselle oli taloudelliset syyt ja tavoitteena oli toimeentulo yrityksen kautta. Yrityksen oli tarkoitus sekä helpottaa freelancerina työskentelyä että toimia mahdollisuutena toteuttaa kokonaisia taloudellisesti kannattavia tuotantoja. Yhtenä pyrkimyksenä oli sitouttaa ydinryhmä toimintaan niin, että yhteistä aikaa elokuvan tekemiselle olisi mahdollista hallita paremmin, jos toimeentulo on mahdollista saavuttaa samasta yrityksestä, jossa elokuvia kehitetään. Sosiaaliset seikat, kuten riippumattomuus, vaikutusmahdollisuudet työympäristöön ja toimintatapoihin olivat myös suuri syy yrityksen perustamiselle.

Henkilökohtaisesti päätös yrittäjyydestä syntyi luonnollisesti. Yhtenäiseksi muodostunut porukka ja omat alan sisällä jakautuneet intressit kehittyivät toiminnaksi, jossa työnkuvia oli mahdollista vaihtaa projektikohtaisesti. Työtapo tarjosi riittävästi haasteita ja vastasi hyvin tarpeisiin toteuttaa omia ideoita käytännössä. Toisaalta taas pohdinta varsinaisesta yrittäjäksi ryhtymisestä jäi vähäiseksi: valinnan sijaan yrittäjyys tuntui ainoalta vaihtoehdolta, jossa voisi yhdistyä sekä henkilökohtaiset taiteelliset tavoitteet että taloudellinen toimeentulo. Vaikka palkkatyö mielletään usein yrittämistä turvallisemmaksi vaihtoehdoksi, myös palkkatyön turvallisuus on lähivuosina kyseenalaistettu lisääntyvien pätkätöiden myötä. Elokuva-alan perustuessa joka tapauksessa pätkätöille, yrittäminen voi tuntua taloudellisesti jopa turvallisemmalta vaihtoehdolta.

3.3 Tavoitteet

Perinteisesti elokuvatuotantoyhtiöt keskittyvät pitkien teatterielokuvien tuotantoon. Tällaisen tuotantoyhtiön näkökulmasta tavoitteet voidaan ajatella toisaalta yksinkertaisina: yhtiön tavoitteena on tuottaa elokuvia ja toteutustavat ovat tuotantokohtaisia. Taloudelliset ja taiteelliset tavoitteet sinänsä vaihtelevat tuotannosta riippuen, mutta tuotantoyhtiön näkökulmasta toiminnan rajaaminen elokuvatuotantoon luo selkeyttä toimintatapoihin ja mahdollisuuden noudattaa jo alalle muodostuneita työtapoja niin taiteellisesti kuin taloudellisestikin.

Hankalammaksi yhtälö menee, kun tuotantoyhtiön toiminta ulottuu elokuvien lisäksi puhtaasti kaupallisiin tuotantoihin, kuten mainoksiin. Yrityksen toiminta kaupallisissa tuotannoissa on tällöin lähempänä tavanomaisempaa liiketoimintaa, jonka tavoitteet ovat taloudelliset ja toimintamallit erilaiset mm. rahoituksen, jakelun ja esittämistapojen muuttuessa. Kun yrityksen tavoitteet ovat näinkin räikeästi kaksijakoiset, ongelmaksi muodostuu kahden hyvin erityyppisen liiketoimintamallin yhteentörmäys. Ristiriitaisuus tuntuu valintana taiteen ja talouden välillä, ja se realisoituu niin ajankäytössä kuin henkilökohtaisessa kehityksessäkin. Lopputuloksena on helposti kaksi yritystä yhden yrityksen sisällä yrittäjien sitä välttämättä tiedostamatta.

Viisi vuotta sitten asettamamme tavoitteet Silent Paprika Filmsille olivat romanttiset: perustamme aluksi yrityksen, jota käytämme freelancetöiden laskutukseen, ja markkinoimme yritystä pieniin kaupallisiin projekteihin, josta siirrymme musiikkivideoihin ja mainoksiin. Kassavirta tulisi olemaan riittävä sitouttamaan ihmiset yritykseen. Lisäksi tekisimme elokuvia, jotka palvelisivat yrityksen alkuperäistä taiteellista tavoitetta: aluksi lyhytelokuvia ja lopuksi pitkiä teatterielokuvia. Lopputuloksena joidenkin vuosien päästä meillä olisi käsissämme sekä taloudellisesti toimiva, että taiteellisesti kunnianhimoinen yritys, joka henkilökohtaisesti mahdollistaisi keskittymisen elokuvaan kaupallisten tuotantojen sijaan.

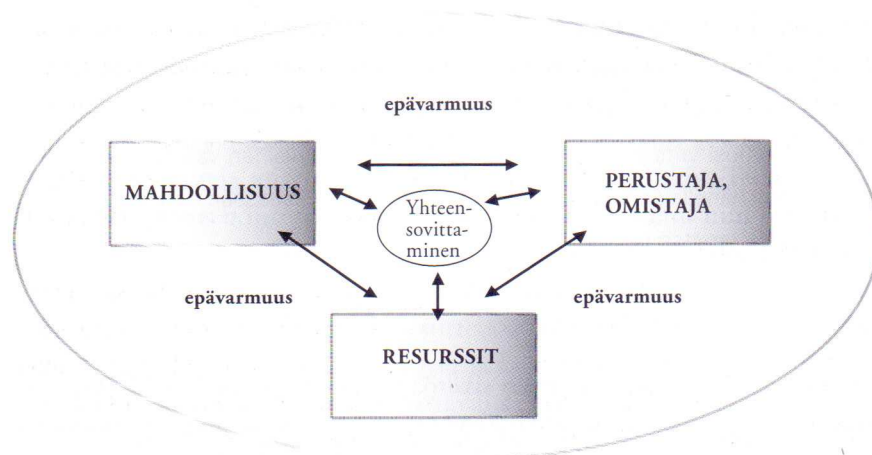
Kokemattomalle yrittäjälle lähes rajattomilta tuntuvat mahdollisuudet sekä taiteellisesti että taloudellisesti voivat koitua suureksi haasteeksi, ja sen seurauksena yrityksen tavoitteista saattaa muodostua epärealistisia. Epärealistiset tavoitteet yrityksessä hankaloittavat edelleen henkilökohtaista kehitystä ja päämäärien saavuttamista, koska

yrittäjää ei voida ajatella irrallisena yrityksestään. Halun liiketoiminnan kehittämiseen ja kiinnostuksen varsinaiseen yrittämiseen on oltava suuri, jotta yritys voi olla taloudellisesti kannattava. Toisaalta luovalta yrittäjältä vaaditaan jatkuvaa taiteellista kehitystä ja panostusta, ettei yrityksen kehitys pysähdy ja lähtökohtainen syy yrittämiselle hämärry. Luovan yrittäjän on toiminnassaan yritettävä sopeuttaa taloudelliset tavoitteet taiteellisten alaisiksi. Kysymys taiteellisten ja taloudellisten motiivien yhdistämisestä kiteytyy arvoihin: luottaako siihen että taiteellinen kunnianhimo tuo rahan aikanaan vai yrittääkö luoda ensin taloudellisesti vakaa pohja ja rakentaa sen varaan?

4 Yritystoiminnan haasteet

Yrityksen perustamiseen annetaan runsaasti tietoa sekä erilaisissa oppaissa että internetissä. Yritysoppaat esittävät, että yrittäjäksi aikovalta edellytetään osaamisen lisäksi talousasioiden ja markkinoiden hallintaa, kilpailijoiden ja toimialan tuntemusta ja hyvää yritysideaa ja sen pohjalta rakennettua liiketoimintasuunnitelmaa (Suomen yrittäjät 2015).

Yritysidean on pystyttävä vastaamaan kysymyksiin mitä, kenelle ja miksi. Yrittäjäksi ryhtyessä, oleellista on arvioida huolellisesti ja realistisesti yrityksen perustaja, mahdollisuudet ja tarvittavat resurssit ja se kuinka ne ovat yhteensovitettavissa. Resursseja arvioidessa on syytä ottaa huomioon sekä henkinen että taloudellinen pääoma (kuvio 2).

Kuvio 2: Yrittäjyyden lähtökohdat (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006)

Vaikka tietoa yrittäjyydestä on tarjolla kattavasti, Silent Paprika Filmsiä perustettaessa tiedonhankinta yritystoiminnasta välttämättömien käytännön asioiden lisäksi jäi vähäiseksi. Taiteellisen työn ollessa yritystoiminnan lähtökohtana, yritysoppaiden yksipuolinen taloutta korostava näkökulma tuntui epäoleelliselta, ja yritysidean määrittäminen jäi epämääräiseksi. Yritysideoita johtuen erityisesti tarjonnan ja asiakkaiden rajaaminen on ollut haastavaa, ja näennäisesti rajattomat mahdollisuudet tarjonnassa eivät ole kohdanneet yrityksen mahdollisuuksia toteuttaa niitä taloudellisesti kannattavasti.

Kaksijakoisten tavoitteiden koen olleen oman yrittäjyyteni alkuvaiheen suurimmista ongelmista. Yrityksen taloudellisen pohjan rakentamiseen tieto yrityksen päämäärästä, tilanteista ja keinosta olisi ollut kehityksen kannalta välttämätöntä. Yritysideoita laatiminen ottaen huomioon sekä taloudellisen että taiteellisen näkökulman auttaa myös toimintavaihtoehtojen punnitsemisessa.

Yksi yrittäjyyden kulmakivistä on yrittäjän kyky ottaa ja hallita ainakin jonkinasteisia riskejä (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006). Silent Paprika Filmsiä perustettaessa taloudelliset haasteet muodostuivat lähinnä mahdollisuuksista, sillä varsinaista taloudellista riskiä ei yritystä perustettaessa otettu. Yritys aloitti avoimena yhtiönä ja osakeyhtiöön siirryttäessä yrityksen omaisuus oli kasvanut sen verran, että henkilökohtaiset riskit jäivät minimiin: henkilökohtainen kalusto siirrettiin yrityksen nimiin ja osakeyhtiöön vaadittava pääoma oli olemassa. Pienet kuukausittaiset kulut tekivät yritysainan ottamisen tarpeettomaksi ja yrityksen toiminta ei edellyttänyt muutenkaan suuria investointeja. Lähtökohtana oli sisällöntuotanto ja työhön vaadittavaa teknistä kalustoa on sittemmin kasvatettu hiljalleen yrityksen voittovaroilla, jolloin taloudellinen riskittömyys on säilynyt yrityksessä tähän päivään saakka. Toisaalta lainan ottaminen ja suurempien taloudellisten riskien hallinta olisi saattanut mahdollistaa nopeamman kasvun esimerkiksi henkilöstön palkkaamisen myötä.

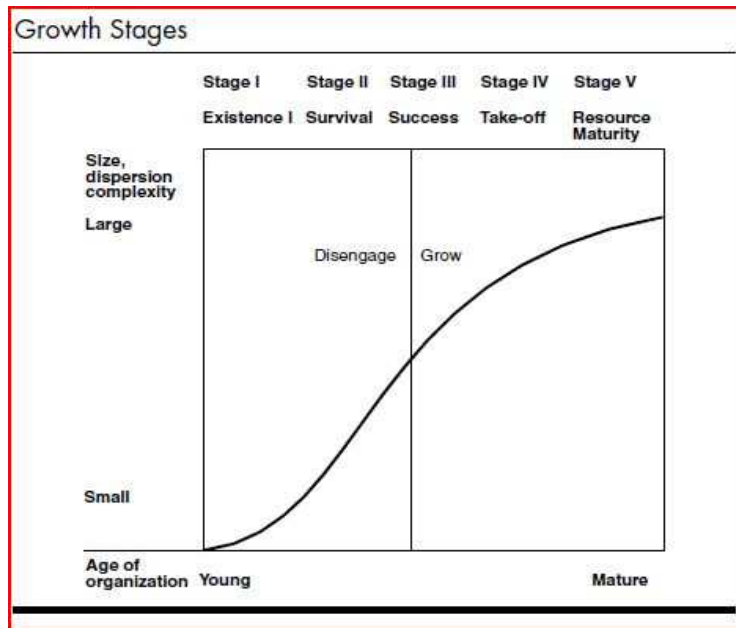
Taloudellisten riskien ollessa lähes olemattomia yritystoiminnan haasteet Silent Paprika Filmsissä ovat liittyneet enemmänkin taiteelliseen puoleen: yrityksen pyörittämiseen vaadittava aika on pois taiteellisesta työstä ja on olemassa riski, että yrityksen päämäärät vaihtuvat taiteellisista taloudellisiin sen yrittäessä saavuttaa molempia. Tässä tapauksessa se tarkoittaisi konkreettisesti liikaa ajankäyttöä kaupallisiin tuotantoihin, jotka eivät edistä ensisijaisia taiteellisia tavoitteita. Isoksi kysymykseksi

yrityksessä on noussut jokseenkin sekavat tavoitteet olla sekä elokuva- että mainostuotantoyhtiö suhteessa käytettäviin henkilöstö- ja taloudellisiin resursseihin. Samojen ihmisten keskittyessä sekä taloudellisiin että taiteellisiin tavoitteisiin vaarana on, että molemmat osa-alueet jäävät puolittiehen. Tähän vaikuttaa myös erityisesti ajanhallinta ja fokusointi, joiden vaikutusta yrityksen kehitykseen käsittelem tarkemmin myöhemmin.

4.1 Yrityksen elinkaari

Taiteen ja talouden tasapainoa tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon yrityksen perinteinen elinkaari markkinoille tulosta aseman vakiinnuttamiseen tai vaihtoehtoisesti yritystoiminnan lopettamiseen. Yrityksen perustamiseen liittyvät käytännön asiat ovat pääpiirteittäin samat alasta riippumatta ja jätän ne tässä yhteydessä käsittelemättä. Sen sijaan keskityn tarkastelemaan yrityksen kehityspolkua ja -vaiheita, jotka muodostavat yrityksen elinkaaren. Elinkaarimallin ymmärtäminen helpottaa case-esimerkkiyrityksen vaiheiden analysointia liiketoiminnallisesta näkökulmasta. Taloudellisen näkökulman lisäksi tarkastelen elinkaarimallia myös taiteellisesta näkökulmasta: millaisessa suhteessa taiteellinen ja sisällöllinen kehitys ja yrittäjien ominaisuudet ovat yrityksen elinkaarimalliin.

Elinkaarimalleja on olemassa useita, ja vaiheiden määrät ja niissä tapahtuvat muutokset riippuvat käytettävistä lähteistä. Yrityksen elinkaari etenee yksinkertaisimmillaan kolmivaiheisesti: perustamis- eli aloittamisvaihe, kasvuvaihe ja hidastuvan kasvun vaihe, mutta useimmat mallit ovat neljä- tai viisivaiheisia (Beek 2013). Tässä yhteydessä tarkastelen Scott:n ja Bruce:n mallia, jonka viisi vaihetta ovat: aloittaminen, selviytyminen, kasvu, laajentuminen ja kypsyys. Malli keskittyy erityisesti pienen yrityksen elinkaareen (kuvio 1).

Kuvio 1: *The five stages of small business* (Scott & Bruce 1987)

Elinkaariajattelu olettaa yrityksen kasvua, mutta kehitysvaiheet eivät välttämättä toteudu kaikissa yrityksissä. Jotkut yritykset saattavat jäädä yhteen kehitysvaiheeseen koko olemassaolonsa ajaksi. Ajattelun perustana uusien haasteiden kohtaaminen ja ongelmien ratkaisu edellyttää uhkatilanteiden kääntöä mahdollisuuksiksi. Kehitys tapahtuu kriisien kautta, jotka voivat olla jotka voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Negatiivisia syitä ovat esimerkiksi tehottomuus ja kannattamattomuus ja positiivisia syitä liian nopea ja hallitsematon kasvu (Stenvall-Virtanen & Vähämäki 2006).

Silent Paprika Filmsin perustamisesta on kulunut lähes kuusi vuotta ja yritys on nähdäkseni kasvukriisin selviytymisvaiheessa: taloudellinen kasvu on ollut tasaista ja yritys on selviytynyt ja vakiintunut aloitusvaiheesta. Selviytymisvaiheeseen liittyy kilpailun kiristyminen, johon liittyy kilpailijoiden seuraamista ja hinnoittelupolitiikan hallintaa ja panostusta markkinointiin, joka vaikuttaa oleellisesti yrittäjän ja yrityksen uskottavuuteen ja tunnettavuuteen markkinoilla. Yrityksemme pienet resurssit eivät kuitenkaan ole mahdollistaneet markkinointiin panostamista ja kasvu on hidastunut huomattavasti viimeisen parin vuoden aikana. Ylitarjonta alalla myös lisää kilpailua ja hinnoittelun hankaluutta.

Aloittamisen ja selviytymisen välinen vaihe on Silent Paprika Filmsissä ollut häilyvä. Suurien taloudellisten investointien puuttuessa yrityksen perustamiseen ei liittynyt taloudellisia riskejä. Kasvukriisi on sen sijaan nähdäkseni liittynyt enemmän ei-taloudellisiin seikkoihin, kuten motivaatioon ja taiteellisten päämäärien ja tavoitteiden tarkentumiseen. Siirtymää ja kriisiä ajattelen siis enemmän taiteellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta: yrityksen tavoitteiden ollessa ensisijaisesti taiteelliset, on ensin kehityttävä elokuvantekijöinä sekä henkilökohtaisesti että ryhmänä, jotta tämänkaltainen yritystoiminta on järkevää ja ylipäättään mahdollista. Taiteellisten päämäärien selkiyttäminen luo myös mahdollisuuksia taloudellisesti: yrityksen markkinoitavuus parantuu mahdollistaen paremman aseman mm. kilpailutilanteessa.

Yrityksen alkuvaiheeseen Silent Paprika Filmsissä liittyi paljon vaihtuvuutta henkilöstössä kuin myös opettelua yritystoiminnasta käytännön tasolla. Vasta viime aikoina enemmän vakiintunut porukka on vaihtunut moneen otteeseen, joka on osiltaan myös hidastanut yrityksen kasvua. Yritystoiminnan tavoitteena luova työ asettaa tekijöiden roolin erityisen suureksi. Toisaalta tekijöiden vaihtuvuus on vahvistanut ydinporukan näkemystä yrityksen tavoitteista ja mahdollisuuksista. Yritysidean tarkentuminen mahdollistaa myös siirtymisen elinkaarimallin mukaiseen kasvuvaiheeseen.

Luovilla toimialoilla kehitysvaiheet ja kriisit heijastuvat myös ennen kaikkea taiteelliseen ja sisällölliseen kasvuun, joka ei ole luettavissa luvuista, kuten liikevaihdosta. Yrityksen kehittyessä myös yrittäjän oma toiminta muuttuu siirryttäessä kehitysvaiheesta toiseen. Myös taiteellisen pääoman kehitystä voidaan luovassa yrityksessä tarkastella yrityksen elinkaarimallia hyödyntäen: Silent Paprika Films on muuttunut yhä sisältökeskeisemmäksi tavoitteiden ja päämäärien tarkentuessa, ja taiteellinen kasvu on ollut nopeampaa ja huomattavampaa kuin taloudellinen. Taloudelliset kriisit ja kasvuvaikeudet ovat ruokkineet taiteellista kasvua ja pakottaneet keskittymään ensisijaisesti sisältöön. Kehittymistä voisi verrata tuotteen elinkaareen, joka on tiettyyn pisteeseen saakka hyvin samankaltainen kuin yrityksen elinkaari. Taiteellista pääomaa ja sisällön tuotantoa voikin kärjistetysti ajatella yrityksen kauppatavarana ja sitä kautta tuotteistaa se. Loppujen lopuksi se on se, mitä elokuva-alan yritys myy.

4.2 Ajanhallinta

Vaikka merkittävä osa Silent Paprika Filmsin kohtaamista haasteista onkin perinteisiä sijaintiin, rahoitukseen ja markkinointiin liittyviä, tärkeimmät haasteet ovat kuitenkin taiteellisessa työssä. Kehitys tekijöinä ja ryhmänä määrittää loppujen lopuksi varsinaisen tuotteen, luovan työn, laadun. Ajanhallinnan ja fokuosoinnin ongelmat heijastuvat suoraan työn tehokkuuteen ja vaikuttavat suoraan taiteellisten ja taloudellisten päämäärien saavuttamiseen. Olen huomannut niiden olevan sekä yrityksen että henkilökohtaiseen kehitykseen eniten vaikuttavat tekijät. Ajanhallinta, päämäärät ja työstä aiheutuva stressi ovat hyvin subjektiivista, joten puran aihetta omasta näkökulmastani yrittäjänä suhteessa omiin päämääriini.

Fokusoinnilla tässä yhteydessä tarkoitan keskittymistä rajattuihin työtehtäviin ja yksittäisiin projekteihin ja laajemmin työnkuviin. Fokusointiin liittyy yrittäjän ja yksilön näkökulmasta paljon haasteita, jotka ilmentyvät mm. moniosaajuudessa ja päämäärien selkiyttämisen vaikeutena yksilö- ja yritystasolla. Taiteelliset ja taloudelliset sekä yritys- ja yksilökohtaiset päämäärät voivat olla ristiriitaisia ja fokuosoinnin haasteet heijastuvat oleellisesti ajanhallintaan ja näin ollen päämäärien konkreettiseen toteutumiseen.

Ajanhallinnassa on kysymys ajankäytön suunnittelusta etukäteen. Ajankäytön suunnittelussa yksi merkittävimmistä haasteista liittyy fokuointiin, jolla tässä yhteydessä tarkoitan ajankäytön keskittämistä ja asioiden ja työtehtävien priorisointia. Suunnittelun yhtenä tarkoituksena on lievittää stressiä ja lisätä tehokkuutta. Toisaalta taas ajanhallinta saattaa riistäytyä käsistä ja kalenterista muodostuu pikkutarkka palapeli, jonka pitäminen loppujen lopuksi lisää stressiä.

Yrityskonsultti Juha Koskinen kirjoittaa blogissaan viisaasta ajanhallinnasta. Koskinen väittää luovuutta sisältävän työn ja suurten työmäärien liittyvän toisiinsa käänteisesti:

Mitä enemmän työpäiväsi venyvät, mitä enemmän on kiirettä, sitä vähemmän saat aikaan (Koskinen 2015).

Koskinen kehottaa ihmisiä pysähtymään ja pohtimaan mitä hyödyllistä ja luovaa he ovat saaneet viime aikoina aikaan ja miettimään tekemisiä kokonaisuutena. Kiireessä ei ehdi keksimään ratkaisuja vaativiin ongelmiin, joka heijastuu kokonaisuuden hajoamisena. Kokonaisuuden hahmottaminen ajankäytössä edistää suurien tavoitteiden saavuttamista, mutta se edellyttää myös niiden tiedostamista.

Silent Paprika Filmsin ja oman ajanhallintani ongelmat ilmentyvät nimenomaan tehokkuuden ja ajankäytön epätasapainoon. Luovaa työtä on vaikea sitoa säännölliseen työaikaan, kun taas yrityksen talouden hallinta jokseenkin vaatii säännöllisyyttä. Pienessä yrityksessä samojen ihmisten koettaessa hallita aikaansa riittämään molempiin työtehtävät ja projektit jäävät helposti kesken ja panostus kokonaisuuden kannalta oleellisiin asioihin kärsii. Luova työ edellyttää jatkuvaa ajattelua, jonka keskeytyminen yrityksen taloudenhallinnan vuoksi voi aiheuttaa stressiä ja vaikuttaa taiteellisen työn laatuun ja edelleen yrityksen mahdollisuuksiin markkinoilla.

Ajanhallintaa helpottamaan on saatavilla lukuisia ohjeistuksia, joista monia on hankala soveltaa luovaan työhön sen epäsäännöllisyyden vuoksi. Joitakin sellaisia yhteisiä nimittäjiä kuitenkin löytyy, jotka ovat riippumattomia työn sisällöstä ja tavoista. Työtehtävien priorisointi nousee esiin lähes poikkeuksetta ja ongelman keskipisteenä tuntuu olevan fokuksinnin puute. Vaikka yksittäiset, pienetkin, työtehtävät olisivatkin sinänsä harkittuja ja osa kokonaiskuvaa, niiden lopullinen merkitys jää tavoitteiden saavuttamisen kannalta usein pieneksi.

Silent Paprika Filmsissä epärealistiset ja ristiriitaiset tavoitteet yrityksen taloudellisissa ja taiteellisissa päämäärissä johtivat yksittäisten työtehtävien kasaantumiseen ja kokonaiskuvan kadottamiseen. Koen tämän johtuvan siitä, että tehtyjen tehtävien määrä ei ole kohdannut sitä määrää työtä, jota päämäärän saavuttamiseksi olisi pitänyt tehdä. Koska fokus puuttui ja tavoitteita oli samanaikaisesti liian monta, yksikään niistä ei tullut saavutetuksi. Yksittäisten työtehtävien tekeminen saattaa myös tuntua konkreettisemmalta työnteolta kuin luova ajattelu. Esimerkiksi jatkuva sähköpostien lukemisella ja vastaamisella saavuttaa helposti tunteen asioiden etenemisestä, vaikka todellisuudessa yritys polkisi paikallaan.

On ensisijaisen tärkeää, että yrityksen tavoitteet ja päämäärä ovat realistisia ja linjassa ajankäyttöön. On helppo uppoutua kiireen harhaan ja priorisoida asioita enemmän kiireen kuin asioiden oikean tärkeyden mukaan. Yrityksen kaupallistuessa asiakkaan tarpeet menevät usein varsinaisten päämäärien edelle ja tämä aiheuttaa ajanhallinnallisia haasteita: vaikka yrityksen varsinainen päätavoite olisi taiteellinen, asiakastyöt saattavat tuntua kiireellisemmiltä niihin asetettujen aikataulurajoitteiden takia. Tämä noidankehä johtaa helposti tilanteeseen, jossa aika kuluu asiakkaan

tarpeista ylihuolehtimiseen ja omien taiteellisten tavoitteiden syrjäyttämiseen. Aika ei riitä kaikkeen.

Nyky-yhteiskunnassa kiireen luomisesta ja vähintään sen esittämisestä on tullut lähes pakonomaista. Ajatustyötä sinällään ei arvosteta yhtä paljon kuin tehokkuutta ja tuottavuutta (Sartti 2013). Seija Sartti kiteyttää Helsingin Sanomissa kiireen aiheuttaman ongelman:

Suorituskeskeisyys on tämän ajan juttu, kun ajatushautomo on vanhanaikainen ajatus. Kuka enää ehtii hautoa ajatuksia, kun hädin tuskin ehtii ajatellakaan. Ideat pitää toteuttaa heti pohtimatta, ovatko ne hyviä vai huonoja. Muuten joku keksii saman idean ja toteuttaa sen ensin. (Sartti 2013).

Silent Paprika Filmsin ajankäytössä olemme alkaneet kiinnittämään erityistä huomiota asioiden todelliseen tärkeyteen. Tavoitteemme ollessa ensisijaisesti elokuvien tekeminen, täytyy sille pystyä määrittämään aikaa. Havahduimme ongelmaan, kun huomasimme siirtävämme elokuvan ennakkosuunnitteluun varattua aikaa eteenpäin kaupallisten projektien tieltä. Ymmärsimme, ettemme voi saavuttaa ensisijaisia tavoitteitamme, jos ajanhallintamme perustuu näennäisesti tärkeille projekteille, jotka eivät edistä varsinaista tavoitetta.

Resurssien pysyessä samoina oli siis karsittava kaupallisista projekteista, jotta priorisointi taiteellisten tavoitteiden puolesta olisi mahdollista. Yhden asian ja päämäärän loppuun saattaminen pienessä yrityksessä vaatii omistautumista yhdelle asialle kerrallaan. Ajanhallinnan ongelma aiheutti Silent Paprika Filmsissä lopulta positiivisen kasvukriisin, joka pakotti yritysidean tarkempaan rajaamiseen ja joistakin tavoitteista luopumiseen. Yritysidean tarkentuessa asioiden priorisointi helpottui ja ajankäyttöä oli helpompi suunnitella.

Pysähtyminen meille tapahtui hiljattain, yli viiden vuoden yrittämisen jälkeen. Tavoitteenamme oli tehdä yritykselle kehityssuunnitelma ja miettiä, mihin yritys on menossa ja millä keinoin. Suunnitelmaa laatiessa ymmärsimme, että työtehtäviä on liikaa suhteessa käytettävään aikaan ja yrityksen tavoitteet ovat olleet epärealistiset. Silmämme avasi suuri ristiriita taiteellisen tavoitteen ja kehityssuunnitelman välillä: olemme aina ajatelleet ensisijaisesti olevamme tulevaisuudessa pitkiä teatterielokuvia tuottava yritys ja toissijaisesti taloudellisesti toimiva audiovisuaalisia tuotantoja kaupallisesti myyvä yritys. Kuitenkin elokuvatuotantomme ovat viime vuosien aikana

laahanneet kaiken muun perässä, sillä aikaa niiden kehittämiseen ja toteuttamiseen ei ole osattu suunnitella vaan se on tapahtunut kuin kaiken sivussa, toissijaisena.

Ongelma kiteytyy jälleen fokuointiin. Koska alunperin emme konkreettisesti pitäneet elokuvatuotantoa ensisijaisena ja ainoana fokuksena, suurin osa ajasta kului kaikkeen muuhun kuin elokuvien kehittelyyn ja tekemiseen. Opimme, että kun haluaa olla kaikkea, käy helposti niin, ettei ole mitään. Nyt käytämme ajan toisin: keskitämme resurssit yhteen elokuvatuotantoon kerrallaan ja panostamme siihen. Koetamme myös välttää kaupallisia projekteja, joiden kate on huono suhteessa niihin käytettyyn aikaan. Ideat ja visiot kauppatavarana konkretisoituvat ajassa, jota yritys myy.

Ymmärsimme myös, että tullakseen taiteellisesti mahdollisimman hyväksi keskittyminen yrityksen taloudellisiin strategioihin kärsii. Jos taas päättäisimme keskittyä yrityksessä varsinaisen liiketoiminnan harjoittamiseen, saattaisi ajan puutteen vuoksi taiteellinen kehitys lähes pysähtyä. Kärjistettynä tuloksena saattaisi siis olla hyvin markkinoitu yritys vailla taiteellista pääomaa tai päinvastoin.

Yksi ajanhallintaa hankaloittavista tekijöistä yrityksessämme on ollut niin sanottu moniosaaminen, jolla tarkoitetaan usean erilaisen työnkuvan hallintaa. Moniosaaja voi venyä tehtävästä toiseen ja parhaimmillaan täyttää useamman ammattilaisen roolin. Moniosaajuus liittyy tämän päivän työelämään, ja se usein mielletään positiivisena piirteenä työtä haettaessa ja kustannustehokkaana ratkaisuna työtä tarjottaessa. Toisaalta taas moniosaajuus saattaa koitua ongelmaksi työn laadun kärsiessä esimerkiksi henkilön liiallisen kuormituksen seurauksena. Kiireessä työskentelevät moniosaajat mielletään silti tehokkuuden symboleina, vaikka lyhyellä aikavälillä tehtävästä toiseen poukkoilu aiheuttaa helposti stressiä ja epävarmuuden tunnetta työtä kohtaan.

Itsestäni muotoitui moniosaaja osittain olosuhteiden pakosta: yrityksemme on hyvin pieni, ja joudumme usein täyttämään useamman tuotannon roolin kustannussyistä. Varsinkin yrityksemme alkuvaiheessa paine suoritua asiakastöistä oli kova ja pyrimme toteuttamaan tuotannot parhaalla mahdollisella laadulla. Tämä on tietysti oletusarvoista edelleen, mutta alkuvaiheessa tämä tarkoitti monesti tuplaroolittamista ja ylisuorittamista suhteessa budjettiin. Jouduimme ajattelemaan töitä näyttöinä tulevaisuutta varten ja mahdollisuuksina saada uusia, taloudellisesti kannattavimpia töitä. Yhdelle ihmiselle siis kuormittui kahden tai jopa kolmen ihmisen työnkuvat ja

työmäärät, palkan vastatessa yhden ihmisen palkkaa. Selvää on, että asiakas voittaa ja taloudellisesti ja ajankäytöllisesti me häviämme. Pitkäjaksoisesti ajatellen hyviä referenssitöitä on kuitenkin saatava, jotta talous voisi edelleen kehittyä.

Aloittavalle yritykselle kynnys kieltäytyä asiakastöistä on myös suuri alan kovan kilpailutilanteen vuoksi. Silent Paprika Filmsin aloitusvaiheessa meille syntyi tunne, että asiakastöitä oli tehtävä kustannustehottomuudesta huolimatta, jos yrityksen taloudelliset tavoitteet haluttiin saavuttaa. Tällaisten tuotantojen ajateltiin olevan pakollinen vaihe kohti taloudellisesti kannattavampia tuotantoja ja isompia asiakkaita. Ajan myötä on kuitenkin käynyt ilmi, että kehitys on taipuvainen jumittumaan tämänkaltaisiin tuotantoihin, jos aika ei riitä luovan puolen kehittämiseen. Yritys helposti myös profiloituu markkinoilla halpojen tuotantojen tekijänä, mikä ei ole toivottavaa myöskään taloudellisen kehityksen kannalta.

Olen huomannut ilmiön johtavan yleisempään ongelmaan alalla, joka liittyy yhdenkahden moniosaajan tuottamaan halpatuotantoon, joka näennäisesti kuitenkin kattaa kaikki tuotannon osa-alueet. Tämä johtaa helposti siihen, että hinnoittelu alalla vääristyy ja asiakkaan näkökulmasta tuotantojen hintahaarukka saattaa olla valtava, kun alalla toimii sekä koko tuotannon tarjoavia moniosaaja-tiimejä että perinteisempiä, tuotannon eri osa-alueet omilla ammattilaisillaan kattavia työryhmiä. Asiakkaan näkökulmasta suuri ongelma muodostuu arvioidessa tuotannon tarjoavia tuotantoyhtiöitä keskenään ja usein helppoa on valita halvin vaihtoehto. Hintoja poljettaessa ala pakottaa tekijät moniosaajuuteen ja erityisosaaminen heikkenee.

Henkilökohtaisella tasolla moniosaajuudessa on kuitenkin puolensa: tuotantojen kokonaiskuva ja osa-alueiden työnkuvat hahmottuvat selkeästi ja näin ollen esimerkiksi johtamistehtävät helpottuvat kommunikaation helpottumisen myötä. Varsinkin ohjaajan työssä muiden osa-alueiden työnkuvien ymmärtäminen helpottaa kommunikaatiota ja näin ollen omien tavoitteiden saavuttamista. Myös yrityksen markkinoinnin näkökulmasta moniosaajuus saattaa olla valttikortti asiakkaan arvostaessa nopeaa ja kustannustehokasta tuotantoa. Tuotantoyhtiön näkökulmasta moniosaajuuden hyödyt voitaisiin huomioida erityisesti tuotantojen suunnittelussa kustannustehokkaalla tavalla hintoja polkematta ja työmääriä tuplaamatta.

Suurimpana haasteena itse olen kokenut moniosaajuudesta johtuvan ajanhallinnan vaikeuden ja töiden aiheuttaman kuormituksen. Kehittääkseen itseään jollain tietyllä

elokuvan osa-alueella on siihen käytettävä paljon aikaa. Mitä useammalla osa-alueella itseään yrittää kehittää, sitä hitaammin kehitys suhteessa etenee. Toisaalta kehittymisen arviointi on hankalaa, sillä elokuvakerronnassa osa-alueet tukevat vahvasti toisiaan. Jos pääfokus on esimerkiksi ohjauksessa, miellän kuvaajana tai leikkaajana työskentelyn myös kehittävän ohjauksellista visiota.

Ajanhallinnasta syntyneet haasteet koen nykyään ensisijaisina. Yrityksessämme pyrimme viikottaiseen pohdintaan siitä, olemmeko priorisoineet työt oikein ja edistääkö tällä hetkellä tekemämme työ tavoitteitamme suuremmissa mittakaavassa. Priorisoinnissa otamme erityiseen huomioon yrityksemme taiteelliset tavoitteet ja suunnittelemme ajankäytön pitkälle aikavälille vastaamaan mahdollisimman realistisesti työhön kuluvaan aikaan. Priorisoinnin seurauksena yrityksen alkuperäiset taloudelliset tavoitteet ovat saaneet väistyä ja tilalle ovat tulleet realistisemmat tavoitteet, jotka vastaavat paremmin käytettäviä resursseja. Koska olemme yrityksenä vakiinnuttaneet taloutemme siten, että pakolliset kustannukset pystytään kattamaan, priorisointi on mahdollista. Ajattelemme ajankäyttöä taiteelliseen työhön investointina yrityksen tulevaisuuteen parantamalla työmme sisältöä ja laatua.

5 Luovien alojen tulevaisuus

Luovien alojen mahdollisuudet kansantalouden kohottajana on huomioitu enenevässä määrin viime vuosien aikana. Analyttinen ja realistinen keskustelu toimialojen mekanismeista on kuitenkin ollut vähäistä ja taiteilijat on otettu keskustelussa huonosti huomioon (Cronberg 2010). Luovat alat eroavat muista aloista siten, että niiden tuotantoprosessi tähtää aineettomiin tuotteisiin. Luovassa taloudessa puhutaan IP-oikeuksista, jotka tarkoittavat tekijänoikeuksia. Osaaminen ja kaupallistetut ideat ovat yritystoiminnan perusta eikä yrityksen arvoa voi suoraan mitata sen taseesta. (Luova raha 2011).

Immateriaaliset tuotteet kauppatavarana edellyttävät luovan talouden haasteisiin vastaamista ja julkisten yrityspalvelujärjestelmien, yrityskonsultaation ja yksilöiden toimintaan kohdistuvan lainsäädännön muutoksia. Luovan talouden suurimmat haasteet liittyvätkin ennen kaikkea yksilötasoiseen osaamiseen ja työllistymiseen ja yritysten toimintaympäristöihin, mutta myös IP-oikeuksien parempaan hallintaan ja huomioimiseen. Aineettomien oikeuksien hallinta mahdollistaisi pitkäaikaisemman tuoton sekä oman jakelutoiminnan ja riippumattomuuden ulkopuolisista jakelijoista ja

myös mahdollisuuden keskittää aikaa ja resursseja enemmän taiteelliseen puoleen. (Luova raha 2011).

Suomessa ja globaalisti luovien toimialojen määritelmä on hyvin laaja, joka pitää sisällään elokuvateollisuuden lisäksi mm. taide- ja antiikkikaupan ja arkkitehtipalvelut. Jaottelun suurpiirteisyydestä johtuen yksittäisten alojen tutkiminen ja kehittäminen on heikkoa, mikä johtaa mm. kansainvälistymisen vaikeuteen ja tarvittavan liiketoimintaosaamisen puuttumiseen (Luova raha 2011). Sinänsä tätä ei voida pitää pelkästään luovien yritysten ongelmana, mutta erityisesti luoville aloille kohdistettu mentorointi mahdollistaisi talouden paremman suunnittelun ja yrityksen taloudelliset ja taiteelliset tavoitteet voitaisiin suhteuttaa toisiinsa.

Luovan osaamisen merkitys talouden kasvulle on kuitenkin tiedostettu paremmin, ja esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön teettämien selvityksien myötä toimenpide-ehdotuksia on tehty vastaamaan alan haasteisiin, ja ehdotukset tulevaisuudessa voivat auttaa taloudellisten kysymysten ratkaisussa myös elokuva-alalla. Selvitykset toisaalta vielä käsittelevät koko luovaa alaa, ja tarve elokuva-alaan kohdistuvalle tutkimukselle ja ratkaisumalleille on edelleen olemassa. Erilainen ja tuore ajattelu lepääkin vahvasti tuottajien ja tuotantoyhtiöiden harteilla, jotka pyrkivät tekemään kansainvälisesti noteerattuja suomalaisia elokuvia, ja kehittämään alan toimintamalleja kansainvälisempään suuntaan.

Elokuva-ala on lähtökohtaisesti kansainvälinen, mutta suomalainen elokuva harvemmin noteerataan kansainvälisesti. Koska muu pohjoismaalainen elokuva on kuitenkin ollut kansainvälisessä nousussa, on turha syyttää pientä kielialuetta ja väkilukua kansainvälisen menestyksen puuttumisesta vaan ongelma on toisaalla. Yhtenä selityksenä on kyseenalaistettu suomalaisen elokuvan taiteellinen taso yksinkertaisesti niin, etteivät elokuvat ole tarpeeksi hyviä, jotta ne menestyisivät kansainvälisesti (Huhtala 2013). Tämän taustalla syitä spekuloidaan olevan jälleen monia, yleisimpinä keskusteluista poimittuina esimerkiksi budjetilliset rajoitteet, jotka johtavat puutteisiin taiteellisissa ja viihteellisissä ansioissa ja markkinoinnissa. Mikäli elokuva kuitenkin rajoitteista huolimatta saataisiin nousemaan Suomen yhdeksi kansainväliseksi vientituotteeksi ja vakiintuneemmaksi talouden sektoriksi, se voisi toimia itsenäisemmin ja hyödyntää erilaisia rahoitusmalleja nykyisen vakiintuneen Elokuvasäätiöstä ja muista julkisista sektoreista riippuvaisen rahoitusmallin rinnalle. Tällainen liiketoimintaan pohjautuva ajattelu voisi parhaimmillaan kasvattaa budjetteja, nostaa esiin uusia

tekijöitä ja tehdä alasta kansainvälisemmän, mitkä osiltaan kaikki voisivat tuottaa tuloksena kansainvälisesti tunnistettuja, hyviä elokuvia. Kansainvälistymisen vaikeutta myös lisää se, että vaikka ala on kansainvälinen, monet rahoitusmalleista eivät ole. (Luova raha 2011).

Keskeinen hankaluus luovan talouden keskustelussa on taiteilijoiden ja muiden toimijoiden heikko kommunikaation taso. Luovan talouden lähtökohtana on taiteilijoiden aseman parantaminen, ja taiteilijuuden tulisi olla sen keskiössä eikä sen ulkopuolella. Taiteen yhdistäminen talouteen edellyttää keskustelua toimijoiden välillä, ja tällä hetkellä Suomesta ei löydy forumia, jossa syntyisi vaadittavaa vuorovaikutusta. Taiteen ja talouden rajapinnan murtamiseen vaaditaan selvitystä siitä, minkälaista yhteistyötä ja rakenteita luova talous tarvitsee (Cronberg 2010).

Luovien alojen yritystoiminnassa erilaisten yrittäjien tunnistaminen voisi edesauttaa luovan talouden keskustelua. Yhtenä suurena ryhmänä luovilla aloilla ovat niin sanotut itsensä työllistäjät, joiden syy yrittämiselle ei ole perinteiseksi mielletty vastaaminen alan tarpeisiin, vaan keino harjoittaa taidetta ja saada siitä toimeentulo. Yrittämisen muoto muistuttaakin enemmän palkkatyötä kuin varsinaista yritystä. Ryhmän tunnistaminen lainsäädännössä ja tasa-arvoistaminen palkkatyöntekijöiden kanssa voisi parantaa itsensä työllistävien taiteilijoiden asemaa (Cronberg 2010).

Vaikka suurimman osan luovien alojen yritysten lähtökohta on taiteellinen eikä taloudellinen, taiteen tekeminen toimeentulona edellyttää taloudellista ajattelua sekä yrittäjältä että yhteiskunnalta. Taiteilijoiden aseman parantaminen ja alan erityispiirteiden huomiointi on tärkeä osa alan kehitystä ja alojen kansainvälistymistä. Toisaalta myös talouden huomiointi taiteilijoiden näkökulmasta on välttämätöntä, ettei keskustelu ole yksipuolista ja holhoavaa. Pitkäaikaisesta kulttuurin ja talouden vastakkainasettelusta huolimatta yhteisellä keskustelulla on mahdollista löytää keinoja, joilla taiteelliset ja taloudelliset tavoitteet voidaan yhdistää.

6 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti luonnollisesti oma taustani luovana yrittäjänä: miksi olen ryhtynyt yrittäjäksi ja miten suhtautumiseni yritystoimintaan on vuosien aikana muuttunut. Taiteellinen työ on ollut aina itselleni keskiössä, enkä ole koskaan

ollut kiinnostunut yritystoiminnasta taloudellisten voittojen takia. Raha merkitsee minulle toimeentuloa ja vapautta ajankäytössä. Isoin kysymys henkilökohtaisesti on siis ollut taiteellisella työllä saavutettava toimeentulo, jotta aikaa ei tarvitsisi erottaa palkkatyöhön ja taiteelliseen työhön erikseen. Ajatus yrittämisestä syntyi tästä tarpeesta.

Yrityksemme koostuessa neljästä osakkaasta, joiden kaikkien tavoitteet henkilökohtaisesti ovat ensisijaisesti taiteellisia, taloudelliset tavoitteet jäivät toissijaisiksi. Perustamisvaiheessa ristiriitaa ei kuitenkaan nähty suurena ongelmana johtuen ammatillisesta kokemattomuudesta ja jokseenkin naiiveista odotuksista yritystoiminnan helpoudesta.

Kiinnostuksen puute taloudellisia asioita kohtaan on heikko lähtökohta yritystoiminnalle. Yritystoiminta vaatii omistautumista niin ajallisesti kuin henkisesti, ja toimintaan sisältyy työtä, jonka miellän epäluontevaksi ja jopa vastenmieliseksi. Rahoituksen suunnittelu, markkinointi ja mainonta, liiketoiminta- ja kehityssuunnitelmat ja asiakkaiden kalastelu edustavat rahan ympärillä pyörivää maailmankuvaa, joka on itselleni vieraannuttava. Taiteellisen ja taloudellisen toiminnan yhdistäminen synnytti ennenkaikkea moraalisen ristiriidan, joka on vaikeuttanut suhtautumistani yrittäjyyteen.

Yhtenä opinnäytetyöni pyrkimyksenä olikin tämän ristiriidan ratkaiseminen itselleni. Taiteen ja talouden ristiriita ei ole uusi ongelma, ja aihetta on tutkittu eri näkökulmista. En kuitenkaan halunnut pureutua ensisijaisesti moraaliseen ongelmaan vaan tavoitteeksi muodostui siitä aiheutuvien käytännön asioiden tutkiminen. Työ oli matka menneisyyteen: mitkä olivat olleet yrityksen perustamisen syyt ja tavoitteet ja miten ne ovat muuttuneet viiden vuoden yrittäjyyden aikana.

Lähdin liikkeelle epämukavuusalueelta, eli yritystoiminnan lainalaisuuksista ja toimintatavoista. Käydessäni läpi yritystoimintaa taloudellisesta näkökulmasta, päällimmäisenä ajatuksena oli epäusko yrityksemme tulevaisuuteen: jos kaikki nämä asiat ovat välttämättömiä yrityksen taloudellisen kannattavuuden kannalta, olemme toivottomia. Selvitykset luovien alojen yrittäjien liiketaloudellisen osaamisen heikkouksista todellistuivat, ja viiden vuoden yritystoiminnasta huolimatta monet asiat tulivat uusina ja terminologia oli vierasta. Liiketoiminnan ja yrittäjyyden periaatteiden läpikäynti epämukavuudesta huolimatta helpotti kuitenkin yrittämisen syiden analysointia ja ongelmien tunnistamista, mikä osiltaan johti niiden korjaamiseen.

Taloudelliseen näkökulmaan perehtyminen ei aiheuttanut kipinää korjata yrityksemme liiketoiminnallisia puutteita, vaan oikeastaan päinvastoin. Yrityksen perustamisen motiivien tarkastelu asettaen taiteelliset ja taloudelliset tavoitteet rinnakkain kirkastutti yrityksen olemassaolon syyt: taiteellisen työn on oltava myös yritystoiminnan keskiössä, mikäli taiteellisen työn tekeminen on yrittäjien tavoite henkilöinä. Yritystoiminnan taloudelliset mahdollisuudet voivat helposti sekoittaa priorisointia, ja yrityksen fokus muuttuu yrittäjien alkuperäisestä fokuksesta. Muutos tietoisena valintana on tietysti myös järkeenkäyvä vaihtoehto, mutta oman yrityksemme kohdalla huomasin muutoksen tapahtuneen huomaamatta, ilman valintaa. Huomion seurauksena päätimme tarkentaa päämääriä ja tavoitteita, minkä seurauksena karsimme huomattavan määrän epämääräistä työtä pois. Epämääräisellä työllä viitataan tuotantoihin, joilla ei oltu määritelty selkeää päämäärää taloudellisesti eikä taiteellisesti, vaan ovat jotain siltä väliltä: tuotannolla on mahdollisuus tuottaa taloudellista voittoa, mutta toimiakseen se vaatisi enemmän resursseja, kuin mitä yrityksellämme on mahdollista laittaa. Taiteellisen työn asettaminen yrityksen toiminnan tavoitteeksi poisti ahdistusta perinteisen yritystoiminnan tuomista paineista. Emme enää pyri käyttämään aikaa yrityksen taloudelliseen kehittämiseen, vaan palaamme takaisin ajatukseen elokuvantekijäkollektiivista. Yritystoiminta kehittyy taiteellisen työn ehdoilla eikä päinvastoin. Nähtäväksi jää, muuttuuko yrityksen taloudellinen tilanne valinnan seurauksena.

Tuotantojen karsimisella suurin vaikutus on ajanhallintaan myös henkilökohtaisella tasolla, joka vaikuttaa erityisesti työstä aiheutuvaan stressiin. Yrittäjänä olen kokenut, että työstäni aiheutuva stressin syynä ovat psyykkiset kuormitustekijät, jossa stressi liittyy itse työhön tai työn sisältöön. Työterveyslaitoksen verkkosivuilla luetellaan psyykkisiä kuormitustekijöitä, joista tunnistin useita: työtä on liian paljon tai siinä on jatkuva kiire, työn tavoitteet ovat epäselvät, vastuu taloudellisista tekijöistä on epäsuhdassa toimintamahdollisuuksien kanssa, työstä ei saa riittävästi palautetta tai arvostusta ja erityisesti jatkuvat muutokset ja pitkittyvä epävarmuus. Työstä aiheuttaa stressi vaikuttaa suuresti myös luovaan työhön, ja stressin alaisena taiteelliseen työhön on hankala keskittyä ja ajatustyölle ei jää tarpeeksi aikaa. Jatkuvien kuormittavien tekijöiden vähentyessä itselleen antaa helpommin luvan keskittyä pidemmäksi aikaa luovaan työhön, ja myös tyytyväisyys työn laatuun lisääntyy. Tämä lisää itsevarmuutta työtä kohtaan ja vahvistaa taiteellisen työhön vaadittavia ominaisuuksia, kuten kritiikin vastaanottokykyä. (Työterveyslaitos 2015).

Luovan yritystoiminnan haasteita läpikäydessäni syntyi hetkellisesti tunne, että yrittäjyys on ollut itselleni väärä valinta. Keskittyminen haasteisiin luo illusion yritystoiminnasta kamppailuna lohikäärmeitä vastaan. Luovassa yrittämisessä on myös hyviä puolia, joiden takia on ollut syytä jatkaa yrittäjänä. Jos yrittäminen olisi pelkästään taloudellisten ongelmien ratkaisua, tuskin yrityksemme olisi selvinnyt hengissä viittä vuotta. Suurin yksittäinen syy yrittäjyyteen on sosiaalisten kuormitustekijöiden puuttuminen. Sosiaaliset kuormitustekijät liittyvät mm. ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin, syrjintään ja muuten heikkoihin työoloihin. Kaveriporukasta koostuva työyhteisö luo turvallisen ja vapaamuotoisen ilmapiirin. Vapaus valita toimintatavat, työryhmän, ja työajat on arvokasta ja edesauttaa luovaa työstekentelyä.

Taiteellisten ja taloudellisten tavoitteiden yhdistäminen yritystoiminnassa helpottuu, kun intressit jakautuvat yrityksen sisällä henkilöiden välillä. Opinnäytetyötäni kirjoittaessa, esiin nousi toistuvasti ajatus epänormaalista tuotantoyhtiön rakenteesta joka yrityksemme on muodostunut. Tuotantoyhtiössämme ei ole vakituisesti tuottajaa, joka hankaloittaa talousasioiden tasapainottelua. Useamman jäsenen muodostavan luovan kollektiivin taloushallinta on epäjohdonmukaista ja suunnittelematonta välttämättömyyteen perustuvaa toimintaa. Se ei suoraan tarkoita taloudellisia ongelmia, mutta se saattaa aiheuttaa kasvun heikentymistä tai pysähtymistä kokonaan. Tuottajien puute ei ole ollut valinta, vaan se on johtunut hankaluudesta sitouttaa tuottajia taloudellisesti epävakaiseen työhön. Yritys voisi siis taloudellisesti kehittyä tuottajien avulla, mutta vaatisi aluksi ajallista uhrautumista mahdollisesti ilman rahallista korvausta. Yritystoiminnan kannalta tuottajien mukaan saaminen loisi paremmat edellytykset yhdistää taiteelliset ja taloudelliset tavoitteet toisiaan kumoamatta.

Haasteiden ja ongelmien tiedostaminen on välttämätöntä yritystoiminnan kannalta, mutta niiden tutkiminen on varsin puuduttavaa. Yritysten ollessa hyvin erilaisia keskenään suuri osa tiedosta ei sellaisenaan ole sovellettavissa omaan yritystoimintaan ja syventää edelleen taiteen ja talouden välistä kuilua. Luovan yritystoiminnan riippuessa täysin yrittäjän ominaisuuksista ja tavoitteista, niiden tunnistamisen merkitys korostuu ja taloudellisen ajattelun tulisi pohjautua sille yleisen mallin sijaan. Esimerkiksi oma suhtautumiseni rahaan on huono perusta taloudelliselle toiminnalle, mutta sen ei välttämättä tarvitse olla ongelma sinänsä. Fokuksen

selkeyttäminen mahdollistaa tavoitteiden kannalta parempia toimintamalleja ja tehostaa ajankäyttöä.

Luovaan työhön keskittyvä yritys voi yhtä lailla hyödyntää yritystoiminnan samoja periaatteita kääntäen taloudelliset tavoitteet taiteellisiksi. Molempien menestyksekkäs harjoittaminen kiteytyy kuitenkin tuotteen laatuun, joka on riippuvainen nimenomaan yrittäjän ominaisuuksien ja ansioiden tunnistamisesta ja siitä pohjautuvasta työstä. Luovassa yrityksessä taloudellinen kehitys voi olla seurausta taiteellisista ansioista, mutta ei päinvastoin. Sen sijaan, että keskittyminen omassa yrityksessäni kohdistuu markkinointiin ja mainontaan, on tärkeämpää käyttää resursseja varsinaisen tuotteen kehittämiseen, mikä tässä tapauksessa on elokuva.

Luovan talouden tulevaisuuden näkymissä on toivoa myös toisenlaiselle yritystoiminnalle. Ratkaisut toisaalta vielä vaikuttavat varsin epämääräisiltä ja selvitysten keskeinen viesti tuntui olevan tiedon ja keskustelun puutteessa. Taiteilijalle vaatimus monimutkaisten yritystoiminnan mekanismien tuntemuksesta on kuormittavaa ja toiminnan fokus helposti katoavaa. Taiteen tunnistaminen työnä tuntuu olevan yksi keskeisiä vaikeuksia niin yhteiskunnalle kuin taiteilijalle itselleen. Vaikka taiteilija tarvitsee toimeentuloa ja yhteiskunta taidetta ja kulttuuria, yksinkertainen molempia hyödyttävä ratkaisu tuntuu olevan mahdoton. Toivon keskustelun sävyn etenevän toisiaan alentavasta toisiaan ymmärtävään. Taiteen merkitys ympäröivää maailmaa kommentoivana ilmiönä on välttämätön myös yhteiskunnan kehitykselle.

Lähteet

Beek, Gether 2013. Pienyrityksen elinkaaren alkuvaiheen haasteet Suomessa ja Virossa. Kandidaattitutkielma. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Talousjohtaminen.

Cronberg, Tarja 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:6.

Harward Business Review. <www.hbr.org> (luettu 15.2.2015).

Huhtala, Jussi 2013. Suomalainen elokuva, amatöörien puuhastelua? Episodi 22.8 2013. <<http://www.episodi.fi/uutiset/ovatko-suomalaiset-elokuvat-pelkkaa-amatoorien-puuhastelua-tuottajat-vastaavat>> (luettu 10.12.2014).

Huhtanen, Ann-Mari 2015. Aivoissamme on juuri nyt ruuhkaa, ja se tekee meistä tyhmempiä. Helsingin Sanomat. Kolumni. <<http://www.hs.fi/sunnuntai/a1421991171790>> (luettu 25.1.2015).

Karttunen, Mari 2015. ”Pidä taukoja ja sano ei – kymmenen tapaa olla tehokkaampi työpaikalla”. Helsingin Sanomat. <<http://www.hs.fi/hyvinvointi/a1420691006158>> (luettu 8.1.2015).

Koskinen, Juha. Viisas ajanhallinta -blogi <<http://viisasajanhallinta.blogspot.fi/>> (luettu 20.1.2015).

Luova raha – näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. Päätoimittaja Ulla Lukkari. Hermia Oy:n julkaisuja 4/2011.

Sartti, Seija 2013. Kaikki kiire on turhaa kiirettä. Helsingin Sanomat, Kuukausiliite. <<http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1375408694895>> (luettu 20.1.2015).

Stenvall-Virtanen, Vähämäki 2006. Mediatalous – Liiketoiminnan ja yrittäjyyden perusteet viestintäalalle, 2006. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salmi, Anna-Maija 2010. Aloittavan yrityksen haasteet elokuva- ja tv-alalla – Case Obscura Entertainment OSK. Opinnäytetyö. Tampereen Ammattikorkeakoulu, Viestinnän koulutusohjelma.

Sironen, Sampsa 2013. Elokuvaprojektin rahoittaminen ja elokuvateollisuus sijoituskohteena. Turun Kauppakorkeakoulu. Liiketaloustiede, laskentatoimen ja rahoituksen kandidaattitutkielma.

Suomen yrittäjät yrittäjäjärjestön nettisivut <www.yrittajat.fi> (luettu 14.2.2015).

Työterveyslaitoksen nettisivut. Työstressi. <www.ttl.fi>